

UN-HABITAT

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS

НАПРЕДАК У ПРАЋЕЊУ
ПОКАЗАТЕЉА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА
У ОБЛАСТИ ОДРЖИВОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

2023

UNITED NATIONS
SERBIA

НАПРЕДАК У ПРАЋЕЊУ ПОКАЗАТЕЉА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА У ОБЛАСТИ ОДРЖИВОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ, 2023

Цопирингхт©

Програм Уједињених нација за насеља (UN Habitat) и Канцеларија сталне координаторке Уједињених нација у Републици Србији (UN RCO)

Сва права задржана.

ISBN: 978-86-6161-247-3

ОДРИЦАЊЕ

Ознаке које се користе и приказ материјала у овој публикацији не подразумевају изражавање било каквог мишљења од стране секретаријата Уједињених нација у вези са правним статусом било које земље, територије, града или области или њених власти, или у вези са разграничење њених граница или граница у погледу њеног економског система или степена развоја. Одломци се могу репродуковати неовлашћено, под условом да се наведе извор.

Ставови изражени у овој публикацији не одражавају нужно ставове Програма Уједињених нација за насеља, Уједињених нација и њихових држава чланица.

ЗАХВАЛНИЦЕ

Издавач:

Република Србија – Републички завод за статистику, Милана Ракића 5, Београд
За издавача: др Миладин Ковачевић, директор

Рукопис припремили:

Милутин Раденковић, Синиша Тркуља, Драгана Ђоковић Папић и Радна група за праћење циљева одрживог развоја

Преглед:

Robert Ndugwa, Dennis Mwaniki, Martino Miraglia, Gaia Neal Aggarwal, Katja Schaefer, Озрен Руњић

Лектура и коректура:

Богдана Милошевић

Насловна страна:

Панорама Београда, Србија. © Shutterstock/Тијана Лубура

Дизајн:

Fredrick Maitaria (UN-Habitat)

Београд, 2023. године

Припрему публикације подржали су Програм Уједињених нација за насеља (UN HABITAT) и Канцеларија сталне координаторке Уједињених нација у Републици Србији (UN RCO).

НАПРЕДАК У ПРАЋЕЊУ ПОКАЗАТЕЉА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

У ОБЛАСТИ ОДРЖИВОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА

У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

2023

Садржај

03	Предговор
07	Увод
09	Ка инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим градовима и заједницама у Србији
11	Праћење ЦОР у Републици Србији
15	Преглед показатеља ЦОР у Републици Србији

Деца обучена у традиционалне ручно рађене народне ношње из Републике Србије држе српске заставе, у поворци на уличном фестивалу © Shutterstock/Драган Мујан

1

Предговор

Агенда одрживог развоја 2030 је универзални оквир држава чланица УН који садржи 17 циљева, 169 потциљева и укупно 248 показатеља који се односе на будући друштвени, еколошки, економски и културни развој у складу са принципима одрживости.

A stylized, handwritten signature in black ink.

Maimunah Mohd Sharif

Заменик генералног секретара и извршни директор
Програма Уједињених нација за насеља (УН Хабитат)

Програм Уједињених нација за насеља (УН Хабитат), задужен за стратегију Уједињених нација у области одрживог урбаног развоја,¹ као референтна институција на глобалном нивоу за одрживу урбанизацију и насеља, промовише имплементацију Нове урбане агенде и урбане димензије циљева одрживог развоја.

Канцеларија сталне координаторке Уједињених нација у Републици Србији (UN RCO) подстиче сарадњу међу агенцијама, фондовима и програмима УН ради побољшања ефикасности и утицаја Тима Уједињених нација у Републици Србији. UN RCO води и прати спровођење Агенде одрживог развоја 2030, усклађено са напорима Републичког завода за статистику. UN RCO од 2016. године активно сарађује са Републичким заводом за статистику на побољшању доступности података о циљевима одрживог развоја, користећи знање и стручност агенција УН.

Национално праћење циљева одрживог развоја у Републици Србији је надлежност Републичког завода за статистику. На основу богатог искуства у раду са подацима у Републици Србији, РЗС је тај драгоцени партнер који има солидне капацитете и претходно искуство да прати спровођење циљева одрживог развоја у Србији. Исто као и на глобалном нивоу, за успешно праћење развоја и на државном нивоу неопходан је добар квалитет хоризонталне и вертикалне сарадње.

Политика и доношење одлука засновани на подацима су од суштинског значаја за одрживи развој. Усклађивање са показатељима циљева одрживог развоја осигурава упоредивост и бољу видљивост изазова и достигнућа како би се испитао и усмерио развој у оптималном правцу. Зато ова публикација треба да допринесе бољем животу у Србији кроз праћење светских трендова на националном нивоу како бисмо их унапредили и градили нашу заједничку будућност.

1 United Nations System-wide Strategy on Sustainable Urban Development, <https://unsceb.org/united-nations-system-wide-strategy-sustainable-urban-development>

Снимак дроном из ваздуха гарда Ужица, Србија © Shutterstock/Адам Радосављевић

Жене на клупи причају током летње вечери у Кнез Михаиловој улици, Србија © Shutterstock/BalkansCat

Увод

Публикација је настала као резултат пројекта за повећање видљивости показатеља циљева одрживог развоја (ЦОР) у области одрживог урбаног развоја у складу са Агендом одрживог развоја до 2030. године, који су током 2023. године спровели Програм Уједињених нација за насеља – УН Хабитат и Канцеларија сталне координаторке Уједињених нација (УН) у сарадњи са Републичким заводом за статистику (РЗС). Публикацију „Напредак у праћењу показатеља циљева одрживог развоја у области животне средине у Републици Србији“ објавили су Програм УН за животну средину (UNEP) и UN RCO 2021. године у сарадњи са РЗС-ом. Поменута публикација је била инспирација за почетак израде ове публикације о показатељима ЦОР у области одрживог урбаног развоја у 2023. години.

У публикацији су приказани резултати анализе 46 показатеља ЦОР који се односе на област одрживог урбаног развоја, а које је идентификовао Програм Уједињених нација за насеља – УН Хабитат у Глобалном оквиру за праћење урбаног развоја.²

Посебна пажња посвећена је групи од седам показатеља ЦОР у области одрживог урбаног развоја за које, у тренутку када је започета анализа, август 2023. године, нису били доступни подаци за Републику Србију у бази РЗС-а. За седам анализираних показатеља приказани су статуси доступности у тренутку завршетка пројекта.

Први корак је била организација радионице од стране Програма Уједињених нација за насеља (УН Хабитат) и Канцеларије сталне координаторке УН у Републици Србији (UN RCO), у сарадњи са РЗС-ом у јуну 2023. године. На радионици је представљен је Глобални оквир за праћење урбаног развоја и најављена је припрема публикације.

На порталу РЗС-а у августу 2023. године било је доступно 132 од 248 показатеља одрживог развоја, што чини 53,2%. За преосталих 116 показатеља, врши се истраживање извора, односно ради се на идентификацији извора података.

На радионици у новембру 2023. године о унапређењу процеса извештавања о напретку у имплементацији ЦОР у Републици Србији главна тема је била локализација ЦОР, са напоменом да је напредак у овом пољу уско повезан са израдом показатеља ЦОР који се односе на одрживи урбани развој и припремом ове публикације.

У Републици Србији је од 2011. године уведено праћење остваривања просторних планова на националном и регионалном нивоу. Поменути показатељи нису били усклађени са показатељима Миленијумских циљева развоја, који су у то време постојали на глобалном нивоу. Национални показатељи урбаног развоја су први пут усклађени са глобалним показатељима развоја (ЦОР) 2019. године Стратегијом одрживог урбаног развоја.

2 Програм Уједињених нација за насеља – УН Хабитат. 2022, The Global Urban Monitoring Framework, <https://unhabitat.org/the-global-urban-monitoring-framework>

Снимак из ваздуха Народне скупштине Републике Србије са Дунавом у позадини ноћу © Shutterstock/Предраг Младеновић

Ка инклузивним, безбедним,
отпорним и одрживим градовима и
заједницама у Србији

Оквир 1 Национални извештај Републике Србије на Хабитат III конференцији³

Република Србија је 2016. године послала Извештај о стању урбаног развоја за Хабитат III конференцију одржану у граду Кито, на којој је усвојена Нова урбана агенда и потврђена резолуцијом Генералне скупштине УН у децембру исте године. Извештај су заједнички сачинили Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и Стална конференција градова и општина Републике Србије. На тај начин Република Србија је наставила традицију са претходних Хабитат конференција: Хабитат I 1976, одржана у Ванкуверу, када је Србија била у оквиру Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, и Хабитат II, одржана у Истанбулу 1996. године, када је Србија била у оквиру Савезне Републике Југославије.

Урбани развој је било једно од поглавља Просторног плана Републике Србије за период од 2010. године до 2020. године. Након усвајања Лајпцишке повеље Европске уније 2007. године, Нове урбане агенде Уједињених нација 2016. и Урбане агенде Европске уније 2016. године, формулисана је прва национална урбана политика Републике Србије у оквиру Стратегије одрживог урбаног развоја, коју је Влада усвојила 2019. године. Нова Лајпцишка повеља Европске уније усвојена је 2020. године.

Оквир 2 Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије⁴

Влада Републике Србије је 2019. године усвојила Стратегију одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, у којој је национална урбана политика први пут формулисана посебним документом. Стратегија има визију, општи циљ и пет посебних циљева који се односе на урбану економију, урбане структуре, друштвено благостање, климатске промене и управљање урбаним развојем. Дефинисана су три показатеља за праћење општег циља, а 40 показатеља прати пет посебних циљева. Од укупно 43 показатеља урбаног развоја дефинисаних овом стратегијом, 12 показатеља одговара показатељима ЦОР, десет је за ЦОР 11 и два су за ЦОР 6.

³ Република Србија (2016), Национални извештај Републике Србије на конференцији Хабитат III, <https://habitat3.org/wp-content/uploads/Habitat-III-Report-Republic-of-Serbia-EN.pdf>

⁴ Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/urbani-razvoj>

Град Нови Сад и Дунав кроз камени прозор са Петроварадина, Србија © Shutterstock/xbrchx

Праћење ЦОР у Републици Србији

РЗС је преузео улогу праћења ЦОР у Републици Србији. У сарадњи са различитим институцијама Републике Србије, РЗС:

- производи показатеље ЦОР на основу података који се прикупљају од стране РЗС-а;
- прикупља податке за израду нових показатеља ЦОР или целе показатеље од других државних институција;
- приликом коришћења и преузимања показатеља из базе податка УН, тражи дозволу од релевантних државних институција. Сваки ЦОР је додељен запосленом у РЗС-у који је задужен за праћење и координацију са другим заинтересованим институцијама и организацијама. Подаци се објављују квартално.

Сви показатељи и релевантни подаци објављени су:

- [на интернет страници посвећеној праћењу и објављивању ЦОР](#);
- [у дисеминационој бази](#);
- [на интернет страници отворени подаци ЦОР](#).

Показатељи предложени у Националном просторном плану и Стратегији одрживог урбаног развоја нису били претходно тестирани. Дакле, базне вредности нису израчунате за све показатеље. Од 106 показатеља из Националног просторног плана, у периоду од 2011. до 2018. године израчунато је 75 показатеља, који су презентовани. Од 43 показатеља урбаног развоја из Стратегије одрживог урбаног развоја, 37 је израчунато и представљено у Акционом плану. Тренутно се ради ex-post анализа за имплементацију Стратегије одрживог урбаног развоја.

Добровољни национални извештај

Премијерка Републике Србије је представила први Добровољни национални извештај (ДНИ) у 2019⁵. години, који даје свеобухватан преглед напретка земље ка постизању ЦОР.

Извештај је истакао посвећеност Републике Србије у решавању економских, друштвених и еколошких изазова. Нагласио је значај ДНИ као алата за транспарентну размену искустава, успеха и научених лекција. Посвећеност Србије Агенди 2030 подразумева коришћење процеса израде ДНИ за унапређење кохерентности политике и промовисање одрживог развоја на националном нивоу, чиме се усклађују национални приоритети са релевантним поглављима претприступних преговора са ЕУ.

Влада Републике Србије, уз подршку Тима Уједињених нација у Србији, разматра припрему другог ДНИ.

5 Влада Републике Србије (2019), Добровољни национални извештај Републике Србије о спровођењу Агенде 2030 за одрживи развој, <https://sdg.indikatori.rs/media/1639/dni.pdf>

Добровољни локални извештаји

Глобални покрет за израду добровољних локалних извештаја (ДЛИ) расте широм света са 250 ДЛИ објављених од 2016. године, и све већим интересовањем за израду нових ДЛИ. Током другог заседања скупштине УН Хабитат, државе чланице УН одобриле су прву Резолуцију о локализацији ЦОР⁶, наводећи посвећеност јачању локалних и националних капацитета за прикупљање податка и извештавање за ЦОР укључујући ДЛИ. С тим у вези, ДЛИ су се појавили као кључно средство за унапређење локализације ЦОР, омогућавајући локалним и регионалним јединицама управе широм света да прате и извештавају о напретку у ЦОР. ДЛИ, међутим, иду даље од извештавања и показали су се као успешан инструмент за успостављање сарадње актера ка остваривању ЦОР, унапређење формулисања политика заснованих на подацима и јачање управљања на свим нивоима. ДЛИ пружају свеобухватну процену стања у локалним самоуправама рачунајући вредности показатеља ЦОР на локалном нивоу и на тај начин унапређују оквир за праћење локалног развоја. На овај начин ДЛИ нуде препоруке за трансформативне акције за постизање ЦОР.

Ради унапређења потенцијала ДЛИ, УН Хабитат је увео методологију ДЛИ усмерену на активности. ДЛИ који су усмерени на активности имају могућност да поспеше одрживи развој са најнижег нивоа и да, засновано на подацима, обезбеде да нико не буде запостављен и да се тако приближи одрживијој, праведнијој и просперитетнијој будућности за све. Ради постизања ових резултата, неопходни су прилагођени и специјализовани приступи ка решавању урбаних и регионалних изазова, изградња капацитета у локалним и регионалним управама, боље прикупљање података на нивоу јединица локалних самоуправа и успостављање дуготрајних партнерстава са различитим нивоима државних и невладиних актера, академске заједнице, привреде и локалне заједнице.

У оквиру регионалног пројекта „Добровољни локални извештаји: подацима ка зеленијем, отпорнијем и одрживом урбаном опоравку у земљама источне Европе и централне Азије у транзицији“, који координира УН Хабитат са кључним међународним партнерима 2023⁷. године, Град Ниш је почео припрему првог ДЛИ у Србији.

6 УН Хабитат (2023), Резолуција о локализацији ЦОР, <https://unhabitat.org/sites/default/files/2023/06/2310565e.pdf>

7 Одељење Уједињених нација за економске и социјалне послове (UN DESA), Економска комисија УН за Европу (UNECE) и Уједињени градови и локалне самоуправе (UCLG)

Оквир 3 Добровољни локални извештај Ниш, Србија

Припрема првог ДЛИ у Републици Србији почела је 2023. године за Град Ниш.

ДЛИ Града Ниша се спроводи у складу са Методологијом УН-Хабитат за акционо оријентисане ДЛИ, која користи ДЛИ процес и његове налазе за генерисање стратешких препорука за будуће планирање, акцију и развој политика. Локални тим у Нишу је окупљен под руководством Градске управе Града Ниша. У рад пројектног тима су укључене и заинтересоване институције и групе из бројних сектора укључујући националне институције, академску заједницу, младе и друге. Поменуте групе су укључене у процес ревизије како би се потврдили налази и препоруке ДЛИ.

Паралелно са израдом ДЛИ, Градска управа Града Ниша је формирала и Јединицу за праћење у оквиру локалне самоуправе. Овај корак је за похвалу јер ће обезбедити ефикасну координацију у развоју ДЛИ Града Ниша, и истовремено ће створити потенцијал за унапређење капацитета локалне управе, обезбеђујући одрживост и израду нових ДЛИ у будућности.

У октобру 2023. је пројектни тим УН-Хабитата посетио Град Ниш како би се састао са тимом задуженим за израду ДЛИ и Јединицом за праћење и другим институцијама локалне управе. Поред тога, одржани су састанци са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, UNRCO, СКГО и другим заинтересованим групама. Састанци су одржани како би се разговарало о напретку ДЛИ и сарадњи са свим заинтересованим групама.

Локални тим је у сарадњи са Јединицом за праћење тренутно у другој фази израде ДЛИ, односно у току је анализа која је посвећена прикупљању и обради података. Извршен је почетни преглед националних/локалних и других постојећих планова и докумената који укључују различите показатеље, показатеље ЦОР и Глобални оквир за праћење урбаног развоја, као и различите смернице о ДЛИ. Тим тренутно ради на идентификацији података, прикупљању података, одређивању приоритета, анализи података.

Оквирно ЦОР који ће бити коришћени у ДЛИ анализи су ЦОР 1, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 13, 16, 17.

Пролазници у Кнез Михаиловој улици, Београд, Србија © Shutterstock/Bobica10

5

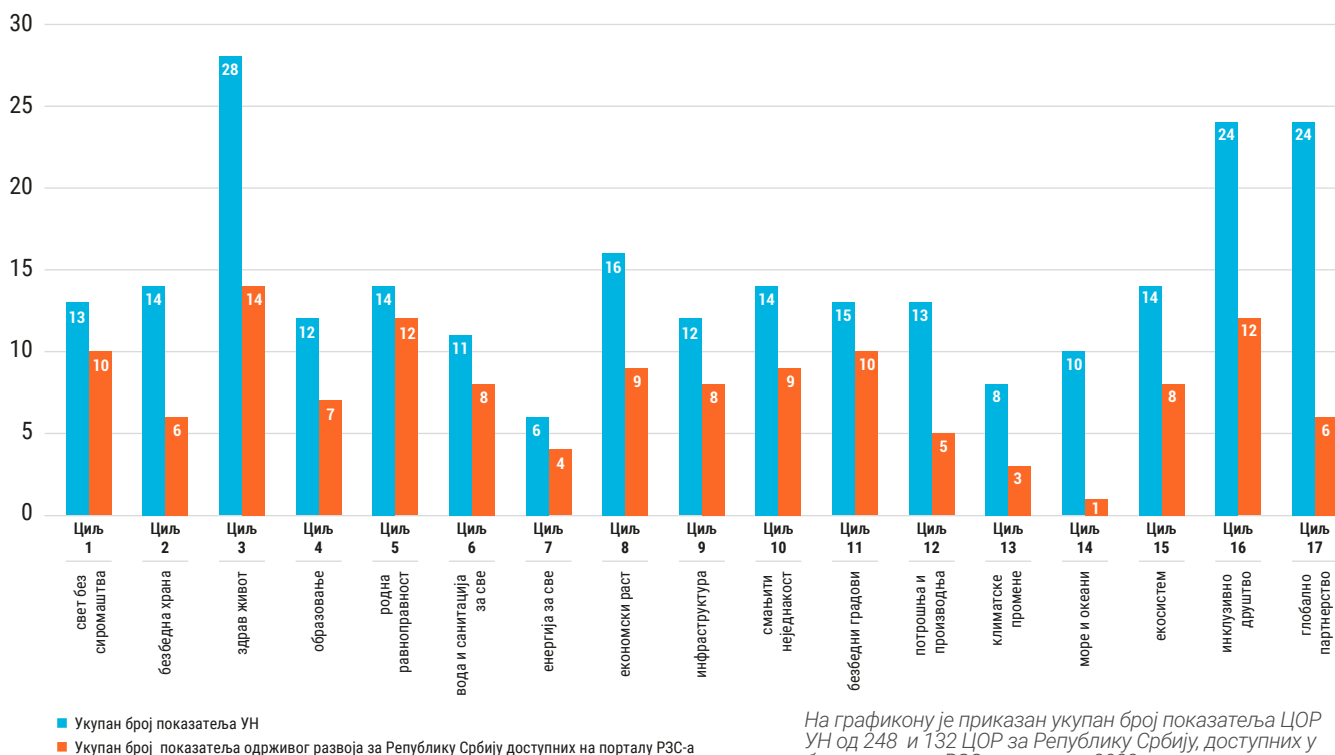

Преглед показатеља ЦОР у Републици Србији

Анализа се фокусира на 46 показатеља ЦОР које су РЗС, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и Канцеларија сталне координаторке УН у Републици Србији идентификовали као релевантне за одрживи урбани развој током радионице одржане у јуну 2023. године. Анализа је спроведена у три фазе:

- Прва фаза анализе је потврдила да су свих 46 показатеља ЦОР, који се односе на одрживи урбани развој, релевантни за Републику Србију.
- Друга фаза анализе била је фокусирана на седам показатеља ЦОР у области одрживог урбаног развоја за које подаци за Републику Србију нису доступни у бази података РЗС-а.
- Трећа фаза анализе је преглед података показатеља ЦОР у области одрживог урбаног развоја и њихов напредак ка циљевима које треба постићи до 2030. године.

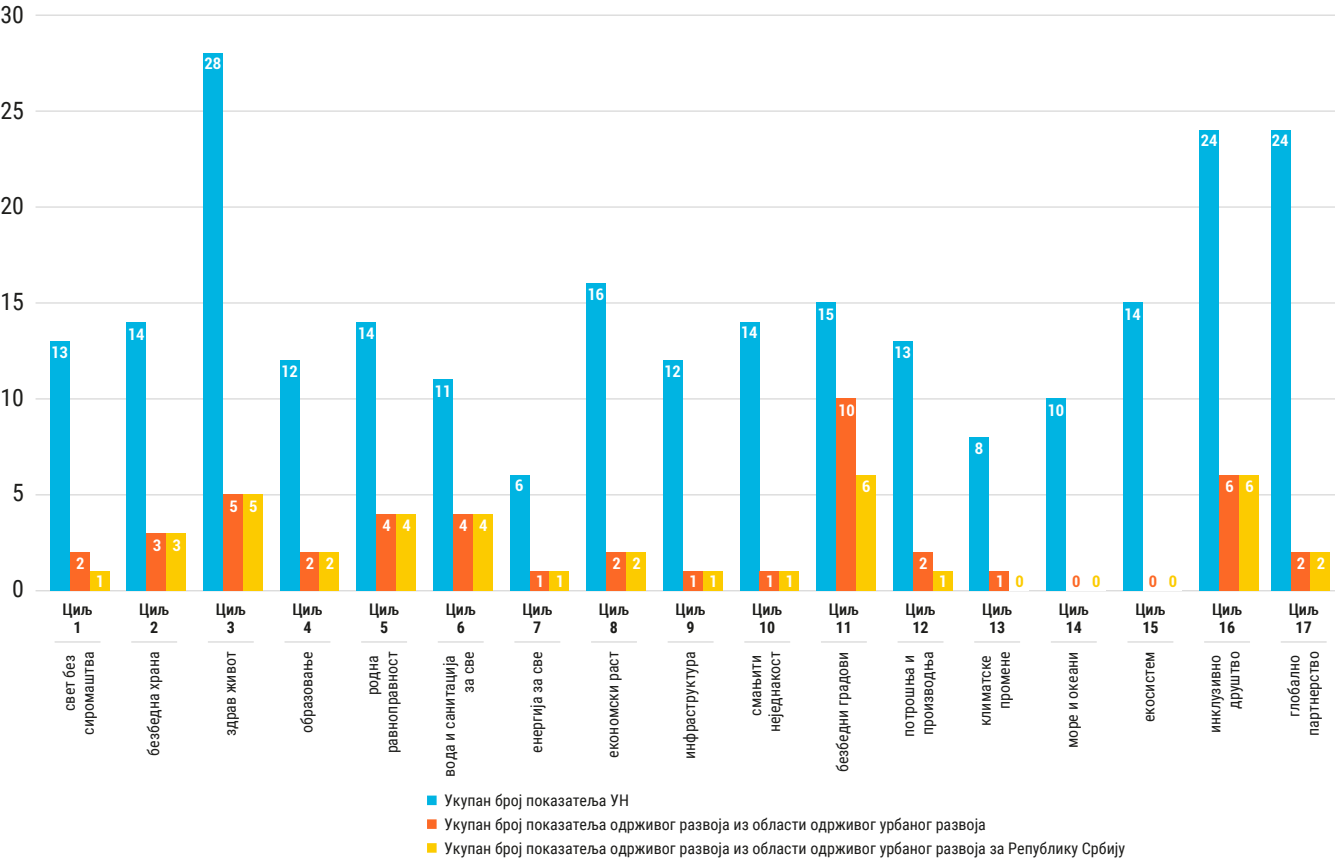
Графикон 1: Доступност показатеља одрживог развоја према ЦОР, портал РЗС-а за ЦОР, август 2023. године

На графикону је приказан укупан број показатеља ЦОР УН од 248 и 132 ЦОР за Републику Србију, доступних у бази података РЗС-а у августу 2023. године.

Графикон 2: Доступност показатеља одрживог развоја из области одрживог урбаног развоја, портал РЗС-а за ЦОР, август 2023. године

На графикону је приказан укупан број показатеља ЦОР, укупан број показатеља који се односе на одрживи урбани развој и колико показатеља из области одрживог урбаног развоја је било доступно у базама података РЗС-а у августу 2023. године. Види се да постоји на један показатељ који недостаје у ЦОР 1, четири показатеља недостају у ЦОР 11, један показатељ недостаје у ЦОР 12 и један показатељ недостаје у ЦОР 13.

Нишка тврђава је тврђава у граду Нишу, Србија © Shutterstock/Nenadmil

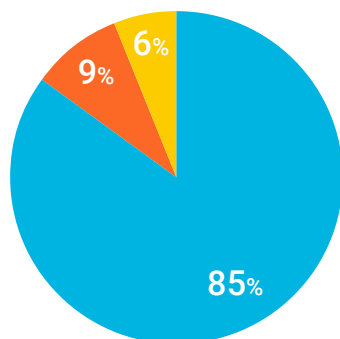

Прва фаза

потврђивање да су свих 46 показатеља ЦОР, у области урбаног развоја, релевантни за Републику Србију

Од укупног броја показатеља ЦОР који се односе на област одрживог урбаног развоја, на сајту РЗС-а налази се 39 показатеља. Од преосталих седам показатеља, у бази података УН (<https://unstats.un.org/sdgs/dataportal>), за четири показатеља постоје подаци за Републику Србију, док за три показатеља не постоје подаци.

Графикон 3: Доступност показатеља ЦОР из области одрживог урбаног развоја у базама УН и РЗС-а, август 2023. године

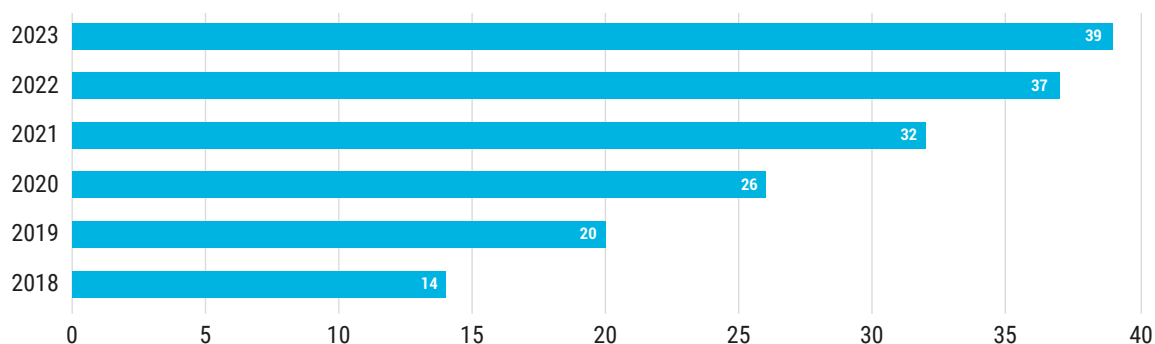

- Доступни показатељи одрживог развоја из области одрживог урбаног развоја у бази РЗС-а
- Доступни показатељи одрживог развоја из области одрживог урбаног развоја у бази УН
- Недоступни показатељи одрживог развоја из области одрживог урбаног развоја

На графикону је приказан проценат показатеља ЦОР који се односе на одрживи урбани развој а доступни су у базама података РЗС-а, проценат показатељ ЦОР који се односе на одрживи урбани развој а нису доступни у базама података РЗС-а, али постоје у бази података УН и проценат показатеља ЦОР који се односе на одрживи урбани развој а нису нигде доступни (1.4.2, 11.3.2 и 13.2.2). Случај показатеља 11.1.1 је специфичан и биће описан у другој фази ове анализе.

Од почетка праћења ЦОР у РЗС-у, прикупљање показатеља ЦОР из области одрживог урбаног развоја напредује стабилним темпом. Сарадња са институцијама које производе показатеље ЦОР увек је била задовољавајућа и на веома високом нивоу.

Графикон 4: Број доступних показатељи одрживог развоја из области одрживог урбаног развоја у бази РЗС-а

На графикону је приказан напредак РЗС-а у прикупљању показатеља ЦОР који се односе на одрживи урбани развој од 2018. године. Напредак је био стабилан, од 2018. до 2021. године, са прикупљених шест показатеља годишње. Тренд прикупљања показатеља је благо успорио у 2022. години са пет нових показатеља и два додатна показатеља до августа 2023. године.

Друга фаза

анализа показатеља ЦОР у области урбаног развоја, који нису доступни у бази података РЗС-а

Анализа се заснивала на процени поузданости показатеља одрживог развоја и њиховог/њихових извора из области одрживог урбаног развоја у бази УН. У анализи су коришћени сви релевантни и поуздани извори података, као и доступна литература. Такође, успостављена је и комуникација запослених у РЗС-у са надлежним експертима из међународних организација и произвођачима података на националном нивоу.

Основне информације о четири показатеља ЦОР који постоје у бази УН, а нису преузети за базу РЗС-а:

11.2.1. Удео становништва које има одговарајући приступ јавном превозу, према полу, старости и инвалидитету

РЗС је током Пописа становништва, домаћинстава и станова 2022. године прикупљао податке о лицима до нивоа кућног броја. Према Закону о попису становништва, домаћинстава и станова 2022. године, РЗС не доставља ове податке другим институцијама на обраду, али може интерно да их користи за израду овог показатеља. Тренутно недостају подаци о локацијама станица јавног превоза. У разговорима са представницима Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, предложено је да се направи пилот-пројекат за израчунавање овог показатеља за територију Града Ниша.

11.3.1. Однос стопе коришћења земљишта и стопе раста становништва

Рачунање овог показатеља је планирано да се уради у РЗС-у након што буде израђена популациона мрежа за Републику Србију, по методологији⁸ DEGURBA, из података Пописа 2011. и Пописа 2022.

11.7.1. Просечан удео отворених јавних површина у изграђеним површинама, просторима градова, према полу, старости и инвалидитету

На страници Базе података урбаних показатеља⁹ УН Хабитата могу се преузети вредности показатеља у 2020. години за девет урбаних насеља у Републици Србији (Београд, Борча, Зрењанин, Крагујевац, Кикинда, Ниш, Нови Пазар, Нови Сад и Пожаревац). УН Хабитат је 2017. године урадио публикацију о профилу јавних простора¹⁰ у Приштини. Стална конференција градова и општина је спровела анкету 2023. године у 78 јединица локалне самоуправе, где је једно од питања било: „Удео (%) зелених површина у грађевинском подручју урбаног насеља – седишта ЈЛС (паркови, дрвореди и друге уређене зелене површине које одржава јавно комунално предузеће нпр.)“. Међународна дефиниција отворених јавних простора није примењена у националном законодавству и долази до одступања у тумачењу појма отворених јавних простора, што представља изазов који треба да буде превазиђен у предстојећем периоду како би подаци били међусобно упоредиви у оквиру државе међу урбаним насељима и на међународном нивоу. У Приручнику за јавне просторе УН Хабитат¹¹ нуди дефиницију отворених јавних простора која се односи на паркове, вртове, игралишта, јавне плаже, речне обале и кејове. У улице, као јавне просторе, сврставају се: улице, авеније и булевари, тргови и пјачете, тротоари, пасажи и галерије и бицикличке стазе. У јавне просторе се сврставају и градске пијаче и спортски терени који су доступни грађанима без надокнаде, али не и гробља.

⁸ Методологија DEGURBA се користи како би се направила популациона мрежа (величина ћелије је 1 km²) на основу комбинације географске повезаности и густине насељености. Популациона мрежа омогућава класификацију локалних административних јединица, као што су насеља, општине, градске општине, градови итд., у једну од три класе.

⁹ Програм Уједињених нација за насеља – УН Хабитат, Urban Indicators Database, интернет портал, <https://data.unhabitat.org>

¹⁰ Програм Уједињених нација за насеља – УН Хабитат, 2017, Public Space Profile Priština, <https://unhabitat.org/public-space-profile-pristina>

¹¹ Програм Уједињених нација за насеља – УН Хабитат, 2015, Global Public Space Toolkit, <https://unhabitat.org/global-public-space-toolkit-from-global-principles-to-local-policies-and-practice>

12.8.1. Мера у којој су образовање за (i) припадност глобалној заједници и (ii) одрживи развој интегрисани у (a) националне образовне политике; (b) наставне планове и програме (курикулуми); (c) образовање наставника; и (d) оцењивање ученика и студената

Прикупљање података за овај показатељ обавља се путем упитника које УН званично шаље држави. У бази УН за Републику Србију стоји ознака „NaN“, која означава да је неопходно додатно истраживање методологије и података и стога вредност показатеља није доступна.

Основне информације о три показатеља ЦОР којих нема у бази РЗС-а, као ни у бази УН:

1.4.2. Удео укупне популације одраслих особа које имају сигурна права на земљиште, (a) са законски признатом документацијом, и (b) који сматрају да су њихова права на земљиште сигурна, према полу и врсти права на земљу

Показатељ се прикупља преко упитника који није спроведен у Републици Србији. Могућности прикупљања показатеља су разматране на радионици одржаној у РЗС-у у јуну 2023. године. Тема сигурности права на земљиште је релевантна за Републику Србију и има одређене специфичности. Као релевантне институције, идентификовани су: Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Републички завод за статистику, Републички геодетски завод и Агенција за реституцију. Препоруке за рачунање овог показатеља на међународном нивоу дају УН Хабитат, Организација УН за пољопривреду и храну (FAO) и Светска банка.

11.3.2. Удео градова који имају структуре за директно учешће цивилног друштва у урбаном планирању и управљању које функционишу редовно и на демократски начин

СКГО је у процесу прикупљања података за израду овог показатеља. У новембру 2021. године, примењено је први пут мерење индекса партиципације у форми самооцењивања. Примењен је редуковани модел упитника за вредновање партиципације на узорку од 34 града и општина за 36 различитих урбанистичких планова, који је спроведен путем он-лајн упитника и добијена је полазна просечна вредност индекса партиципације. Током лета 2023. године извршено је друго мерење индекса партиципације за редуковани и проширени модел упитника на узорку од 19 градова и општина и једне градске општине за 30 урбанистичких планова и ово истраживање су спровели стручни евалуатори.

13.2.2. Укупне емисије гасова са ефектом стаклене баште на годишњем нивоу

Крајем 2021. године усвојен је Закон о климатским променама, у коме је наведено да ће уредбе и правилници бити усвојени у року од две године. Уредбе и правилници су предати Влади на мишљење и чека се њихово усвајање.

Агенција за заштиту животне средине (SEPA) је задужена за израчунавање овог показатеља.

SEPA рачуна податке за овај показатељ сваке године али није у могућности да их објави пре усвајања уредби и правилника повезаних са Законом о климатским променама.

Очекује се да ће сви подаци бити доступни након усвајања уредби и правилника.

Од доступних показатеља ЦОР у области одрживог урбаног развоја, издвајамо четири са специјалним околностима:

11.1.1. Удео градског становништва које живи у подстандардним насељима, неформалним насељима или неадекватним стамбеним условима

Показатељ 11.1.1 је специфичан јер је од априла 2022. године до августа 2022. године постојао у бази УН. Постојали су подаци за 2016. годину и 2018. годину, извор података је био Програм Уједињених нација за насеља – УН Хабитат на основу Истраживања вишеструких показатеља (Multiple Indicator Cluster Surveys – MICS). РЗС је од Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре добио дозволу да показатељ објави на порталу РЗС-а за показатеље ЦОР. Показатељ је уклоњен из базе УН услед ревизије методе прикупљања података.

Према дефиницији УН, подстандардни делови насеља са неодговарајућим стамбеним условима (eng. slums) су дефинисани на основу пет критеријума: водоснабдевање, приступ санитарним просторијама, одговарајућа површина стамбеног простора, квалитет грађевинског материјала и правна сигурност. Подстандардна насеља у Републици Србији су делови насеља који обухватају већи број појединачних зграда са неодговарајућим стамбеним условима и она су дефинисана на основу једног од следећих критеријума: приступ основној комуналној инфраструктури (водоснабдевање, канализација, електро мрежа и/или путна инфраструктура), квалитет грађевинског материјала и правна сигурност (легалност стамбених објеката и покривеност насеља просторним/урбанистичким плановима), као и шта јединица локалне самоуправе сматра насељем. Под овим изразом најчешће се подразумевају насеља у којима живи ромско становништво, мада та насеља настањује и сиромашно становништво

других етничких припадности. У Републици Србији је успостављена база података за 594 подстандардна насеља у којима живи ромско становништво.

Појам неформална насеља у међународној литератури обухвата у Републици Србији и зоне незаконите изградње. Попис незаконито изграђених објеката је извршен 2017. године и регистровано је око два милиона бесправно изграђених објеката.¹² Овај попис незаконито изграђених објеката није свеобухватно ажуриран у претходних шест година, док је одређени број незаконито изграђених објеката у међувремену озакоњен. Република Србија је потписник Бечке декларације о неформалним насељима у Југоисточној Европи из 2004. године.

Неадекватни услови становања поред критеријума који се примењују за подстандардна насеља узимају у обзир и критеријуме који се односе на приуштивост, приступачност и културолошке аспекте.

Правна сигурност која се узима у обзир као критеријум за подстандардна насеља, неформална насеља и неадекватне услове становања је тема и показатеља ЦОР 1.4.2. Попис 2022. године обезбедиће нове податке од значаја за тему становања.

9.3.1. Удео малих индустријских предузећа у укупној додатој вредности прерађивачке индустрије

Запослени у РЗС-у су преузели податке из базе УН и доступни су на сајту РЗС-а од августа 2023. године. Последњи подаци за овај показатељ су из 2020. године.

12 Попис незаконито изграђених објеката на интернет страницама надлежног министарства, <https://www.mgsi.gov.rs/cir/ozakonjenje>

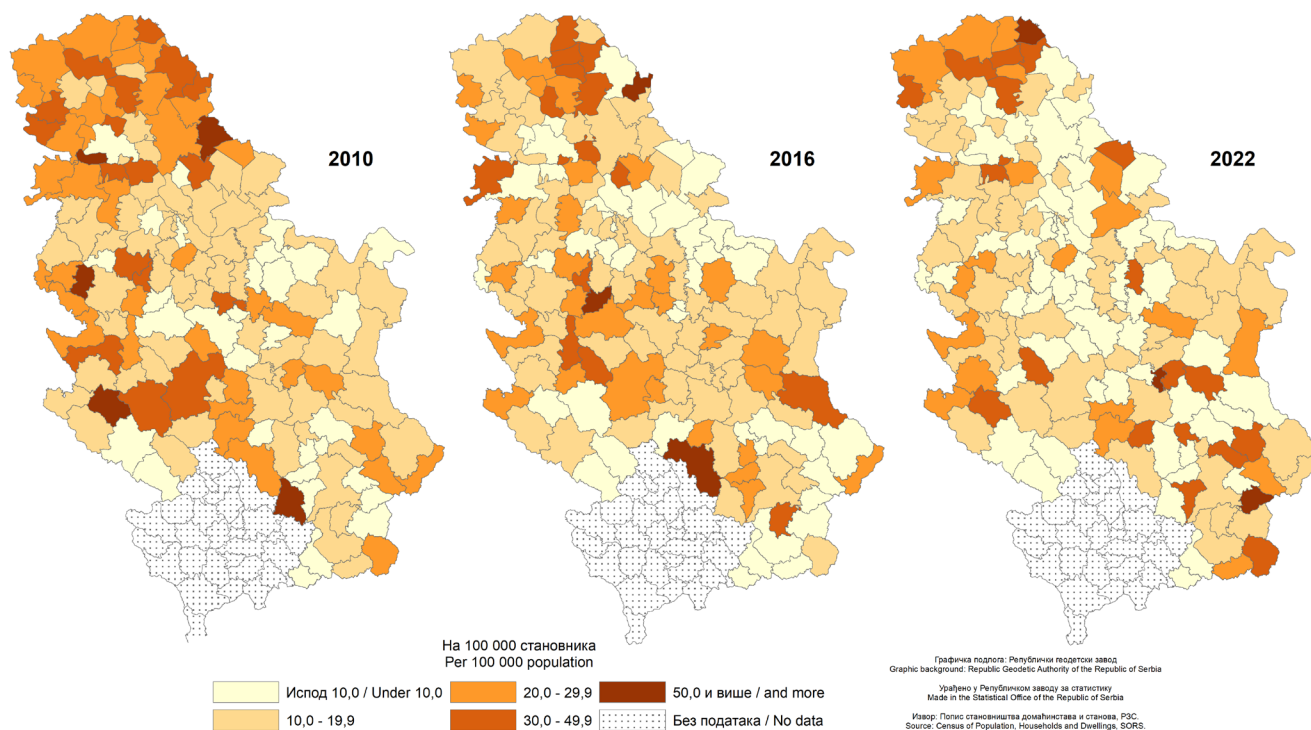

3.4.2. Стопа смртности услед самоубиства

За показатељ 3.4.2, подаци постоје до нивоа општина.

Карта 1: Приказ података показатеља 3.4.2 путем тематских карата за 2010, 2016. и 2022. годину за ниво општина

3.4.2. Стопа смртности услед самоубиства у Републици Србији, по општинама и градовима
3.4.2. Suicide mortality rate in the Republic of Serbia, by municipalities and cities

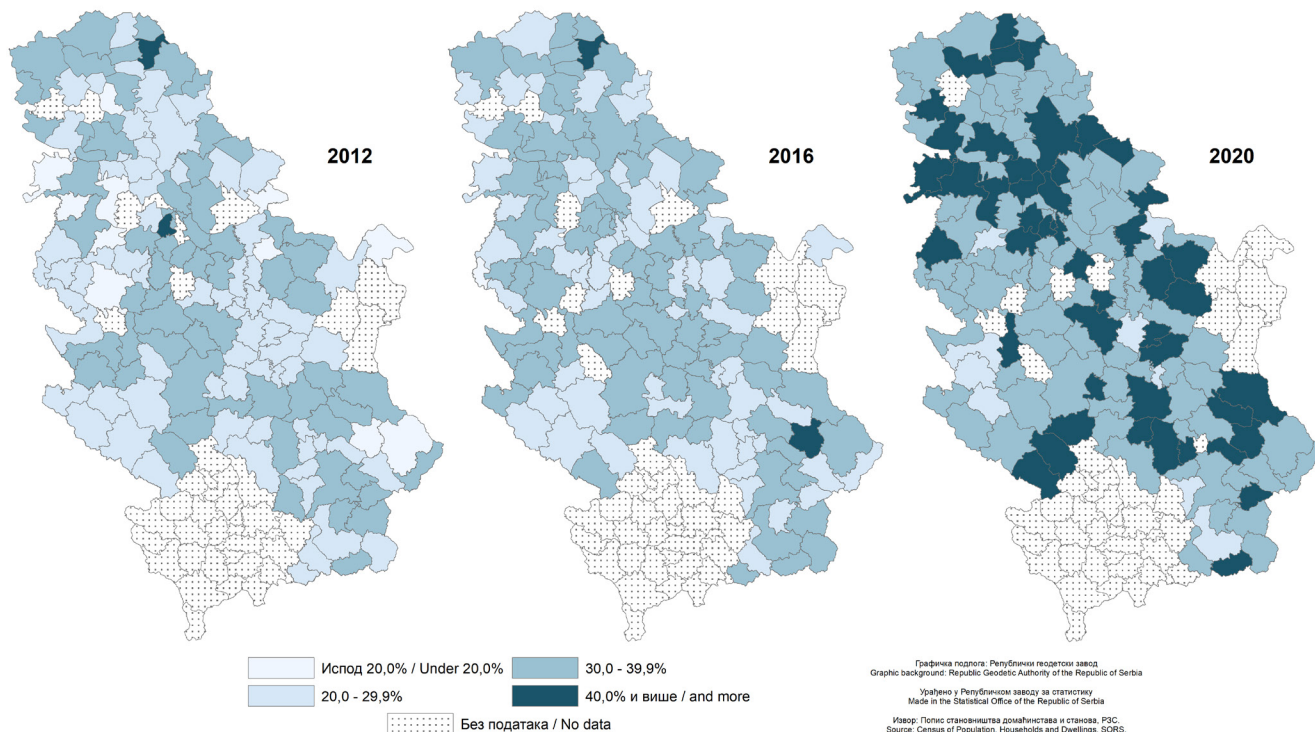

5.5.1b. Удео жена у локалним самоуправама

За показатељ 5.5.1b постоје подаци до нивоа општина. Подаци у бази података РЗС-а су подељени по годинама када су се одржали избори у локалним самоуправама. Постоје подаци за све општине и прикупљају се приликом одржавања избора у локалним самоуправама. Избори у неким локалним самоуправама се одржавају у различито време од званичних избора или се понављају, услед тога подаци не могу бити приказани за целу Републику Србију по годинама када су одржани избори у локалним самоуправама.

Карта 2: Приказ података показатеља 5.5.1b путем тематских карата за 2012, 2016. и 2020. годину за ниво општина

5.5.1b. Удео жена у локалним самоуправама у Републици Србији, по општинама и градовима
5.5.1b. Proportion of women in local governments in the Republic of Serbia, by municipalities and cities

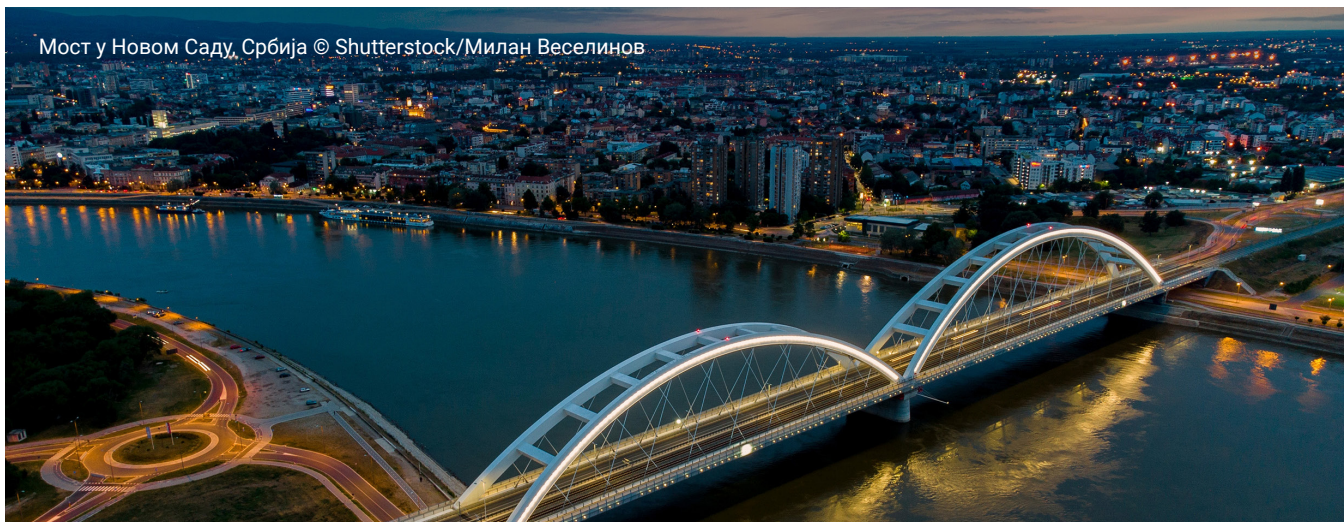

Трећа фаза

преглед података за показатеље ЦОР у области урбаног развоја и њихов напредак ка остваривању циљева које траба постићи до 2030. године

РЗС, у сарадњи са проф. др Маријом Бабовић и уз подршку GIZ-а, сваке године објављује публикацију „Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији“. Први извештај је објављен 2020. године и његов циљ је био да представи напредак Републике Србије у остваривању ЦОР за 2020. годину, а у складу са смерницама Агенде за одрживи развој до 2030. године. У параграфу 79 Агенде 2030, државе чланице подстичу се да „спровode редовне и партиципативне процесе прегледа стања у вези са напретком у остваривању ЦОР на националном и локалном нивоу, који су национално специфични и вођени“.

Мост у Новом Саду, Србија © Shutterstock/Милан Веселинов

Овде ћемо представити начин приказа резултата до сада објављених извештаја о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији из области одрживог урбаног развоја.

Коришћени су следећи симболи како би на лако разумљив начин приказали напредак у достизању ЦОР:

✓ Достигнута циљна вредност

↑ Значајан напредак

↓ Значајно удаљавање

↗ Умерен напредак

↘ Умерено удаљавање

↗↘ Неконзистентни трендови — напредак се бележи на једном (под)показатељу, а удаљавање од циља на другом

✗ Израчунавање тренда није могуће (због кратке серије података, типа показатеља, одсуства промене, недостатка података и сл.)

Табела 1: Напредак у достизању циљне вредности показатеља ЦОР из области одрживог урбаног развоја, 2000–2002

ЦОР	Показатељ	2020	2021	2022	ЦОР	Показатељ	2020	2021	2022
1	1.4.1		✗	↗	7	7.2.1	✗	↗	↑
2	2.1.2	↓	↗↘	↓	8	8.6.1	↑	↑	↑
2	2.2.2a	↑	↑	↑	8	8.7.1	↘	✗	✗
2	2.2.2b	↑	↑	↑	10	10.7.2	✗	✗	✗
3	3.2.1	✓	✓	✓	11	11.5.1	✗	✗	✗
3	3.4.1	↗	↘	↗	11	11.6.1	↓	✗	✗
3	3.4.2	↑	↑	↑	11	11.6.2	✗	✗	✗
3	3.6.1	✗	✗	✗	11	11.a.1	✗	✗	✗
3	3.7.2	↑	↑	↑	11	11.b.2	✗	✗	✗
4	4.1.2	✗	✗	✗	12	12.4.2	✗	✗	↑
4	4.3.1	↗↘	↗↘	↗↘	16	16.1.1	✗	✗	↑
5	5.1.1	✗	✗	✗	16	16.1.3	✗	✗	✗
5	5.2.1	✗	✗	✗	16	16.1.4	✗	✗	✗
5	5.4.1	↑	✗	✗	16	16.3.1	✗	✗	✗
5	5.5.1b	↑	↑	↑	16	16.5.1	✗	✗	✗
6	6.1.1	✗	↗	↗	16	16.9.1	✓	✓	✗
6	6.2.1a	✗	✗	↗	17	17.6.1	✗	↑	↑
6	6.2.1b	✗	✗	↗	17	17.8.1	↑	↑	↑
6	6.3.1	↑	↑	↑					

Велики број институција Републике Србије већ дужи низ година активно ради и сарађује са РЗС-ом на обрачуна и преузимању показатеља одрживог развоја из области одрживог урбаног развоја, као и на њиховој припреми за публикавање. РЗС има јасну процедуру припреме за објављивање показатеља одрживог развоја. Након захтева за достављање података, запослени у институцији која је извор показатеља прослеђује податке у достављеном Excel формату. РЗС их потом преузима, обавља контролу и додатне консултације (уколико је потребно) с експертима из надлежних институција. Тек по завршетку наведених корака и процедура, подаци за показатеље се објављују на порталу РЗС-а за ЦОР.

Изградња капацитета за производњу статистике која се односи на показатеље ЦОР у области одрживог урбаног развоја биће настављена у будућности и посебна пажња биће посвећена обезбеђивању података за недостајуће показатеље, као и за истраживање могућности за локализацију показатеља. Светски урбани форум и Национални урбани форум су догађаји на којима се расправља о различитим темама урбаног развоја. Дванаести светски урбани форум биће одржан у новембру 2024. године у Каиру, а Други национални урбани форум у Републици Србији биће одржан у Нишу у априлу 2024. године. Поменути форуми ће бити прилика да се дискутује и промовишу теме урбаног мониторинга и локализације ЦОР.

РЗС има улогу координатора у процесу праћења показатеља ЦОР и убудуће ће сарађивати са свим релевантним произвођачима показатеља и међународним организацијама на обезбеђивању показатеља одрживог развоја из области одрживог урбаног развоја и праћењу напретка ка остваривању договорених циљева Агенде 2030.

Линкови

Сајт РЗС-а (српски) – <https://www.stat.gov.rs/#>

Сајт РЗС-а (енглески) – <https://www.stat.gov.rs/en-US/>

Агенда 2030 (српски) – <https://sdg.indikatori.rs/media/1574/agenda-2030-srp.pdf>

Агенда 2030 (енглески) – <https://sdg.indikatori.rs/media/1575/agenda-2030-eng.pdf>

ЦОР профил Република Србија (српски) – http://devinfo.stat.gov.rs/diFiles/diProfili/SDG_Srbija_cir.pdf

ЦОР профил Република Србија (енглески) – http://devinfo.stat.gov.rs/diFiles/diProfili/SDG_Serbia.pdf

Портал РЗС-а за ЦОР (српски) – <https://sdg.indikatori.rs/sr-Cyrl/>

Портал РЗС-а за ЦОР (енглески) – <https://sdg.indikatori.rs/en-US/>

Отворени подаци РЗС-а за ЦОР (могућа је промена на енглески језик у горњем десном углу web стране)

– <https://opendata.stat.gov.rs/odatasdgun/?id=sr-lat>

Документи РЗС-а који се односе на ЦОР (српски) – <https://sdg.indikatori.rs/sr-Cyrl/dokumenti>

Документи РЗС-а који се односе на ЦОР (енглески) – <https://sdg.indikatori.rs/en-US/dokumenti>

Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2020. годину (двојезичко) – https://sdg.indikatori.rs/media/1622/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji_sr-i-en-2020.pdf

Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2021. годину (двојезичко) – https://sdg.indikatori.rs/media/1623/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji_sr-i-en-2021.pdf

Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину (двојезичко) – https://sdg.indikatori.rs/media/1624/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji_sr-i-en-2022.pdf

Програм Уједињених нација за насеља – УН Хабитат. The Global Urban Monitoring Framework (енглески)

– <https://unhabitat.org/the-global-urban-monitoring-framework>

Методологија DEGURBA (енглески)

– <https://www.oecd.org/regional/applying-the-degree-of-urbanisation-4bc1c502-en.htm>

Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године (српски)

– <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/urbani-razvoj>

Национални извештај Републике Србије за конференцију Хабитат III (двојезичко)

– <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda/preparatory-process/national-participation/serbia>

Нова урбана агенда (српски и 32 друга језика)

– <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda>

Гондола током летњег дана на Златибор, Србија © Shutterstock/Горан Врховац

CIP - Каталогизација у публикацији Народна библиотека Србије, Београд
502.131.1:711.43(497.11)

РАДЕНКОВИЋ, Милутин, 1984-

Напредак у праћењу показатеља одрживог развоја у области одрживог урбаног развоја у Републици Србији : 2023 / [рукопис припремили Милутин Раденковић, Синиша Тркуља, Драгана Ђоковић Папић]. - Београд : Република Србија, Републички завод за статистику, 2023 (Београд : Јовишић printing centar). - 31 стр. : илустр. ; 21 x 21 cm

Подаци о ауторима преузети из колофона. - Тираж 300. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр 31.

ISBN 978-86-6161-247-3

1. Тркуља, Синиша, 1977- [аутор]
2. Ђоковић Папић, Драгана, 1964- [аутор] а) Урбанистичко планирање -- Одрживи развој -- Србија

COBISS.SR-ID 133909001

ISBN Number: ISBN-978-86-6161-247-3

UN-HABITAT
www.unhabitat.org

United Nations Human Settlements Programme
P.O. Box 30030, GPO Nairobi 00100, Kenya
unhabitat-info@un.org

UNITED NATIONS
SERBIA

Statistical Office of
the Republic of Serbia

IMPLEMENTING
THE NEW
URBAN AGENDA